

Література

1. Культура и культурология: словарь / сост. и ред. А. И. Кравченко. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003. – 928с. (Summa).
2. Культурология. История мировой культуры / под ред. А. Н. Марковой. – М. : Культура и спорт, ЮНИТИ, 1995. – 224 с.
3. Хоруженко К. М. Культурология: Энциклопедический словарь / К. М. Хоруженко. – Ростов н/Д: Изд-во «Феникс», 1997. – 640 с.
4. Шевнюк О. Л. Культурологія: навч. посіб. / О. Л. Шевнюк. – К.: Знання-Прес, 2007. – 353 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
5. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский. – М.: Рольф, 2002. – 576 с. – (Б-ка истории и культуры).
6. Каган М. С. Философия культуры / Каган Михаил. – СПб.: ТОО ТК «Петрополис», 1996. – 416 с.
7. Данилова Г. Теоретичний аналіз професіоналізму суб'єкта діяльності в контексті акмеології / Г. Данилова // Освіта і управління. – 2008. – Т. 11, № 1. – С. 35–46.
8. Юдин Э. Г. Системный подход и принципы деятельности: Методологические проблемы современной науки / Э. Г. Юдин. – М.: Наука, 1978. – 391с.
9. Кармин А. Культурология: Учебник / А. Кармин. – 3-е изд. стер. – СПб.: Изд-во «Лань», 2004. – 928 с. – (Учебник для вузов. Специальная литература).
10. Козлова О. Г. Інноваційна культура: Сутнісні характеристики: монографія / О. Г. Козлова, Р. В. Миленкова. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2007. – 140 с.
11. Гусева М. В. Розвиток інноваційної культури сучасного підприємства / М. В. Гусева // Вісник соціально-економічних досліджень : Збірник наукових праць. – 2010. – № 38. – С. 253–258.

Дзюба О.О.
аспірант
кафедра комп'ютерно-інтегрованих технологій
та вимірювальної техніки
Київський національний університет
технологій та дизайну
Науковий керівник: д.т.н., проф. Зенкін М.А.

ФІЛОСОВСЬКИЙ ЗМІСТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ

У роботі проаналізовано особливості якісної та ефективної роботи в освіті та визначено філософський зміст в даній сфері та зв'язок з

іншими ідеями впровадження. Зроблений висновок, дослідження та впровадження філософського змісту інноваційних технологій в освіті є необхідною умовою для визначення філософських ідей та впровадження їх в сфері освіти.

З огляду на нові реалії глобальної інформаційної цивілізації, лідерами якої стають суспільства, які орієнтуються на модель «економіки знання», постійно актуалізується концептуально-теоретичний аналіз поняття «інновації» та «інновації в системі освіти». І це не дивно, адже лише на інноваційній основі будь-яка організація чи суспільство може бути конкурентоздатним в будь-якій сфері. Феномен інновації сьогодні охоплює фактично повний цикл соціального, виробничого, економічного, фінансового, споживацького, філософського функціонування.

Саме тому інноваційність будь-якого процесу передбачає високий рівень освіченості його ключових суб'єктів, а також володіння компетентностями вчитися протягом самої професійної діяльності і протягом всього життя. Враховуючи це, можна стверджувати, що категорії «інновація» та «система освіти» є іманентно взаємопов'язаними [4].

При дослідженні даної теми було проаналізовано велику кількість літератури. Можемо зробити висновок, що проблема філософського змісту інновацій в освіті є досить актуальними і потребують наукових досліджень. Дана тема описана в дослідженнях таких авторів як Сірій С.В., О. Арламов, М. Бургін, Н. Юсуфбекова, Р. Рудницька та ін.

Метою статті є дослідити філософський зміст інноваційних технологій в освіті.

Освіта надзвичайно чутлива до соціальних змін у суспільстві. Будь-який застій у процесі поступального розвитку освіти призводить до негативних процесів у соціумі Трансформаційні процеси, які мають місце у сучасному українському суспільстві вимагають нових підходів у вирішенні освітянських проблем. Особливо актуальними є впровадження в систему вищої освіти нових систем навчання, використання і ефективно оволодіння інформаційними ресурсами і комунікаційними технологіями [3].

У останні роки розгорнулася дискусія довкола моделі інноваційного розвитку вітчизняної системи освіти. У вітчизняній та зарубіжній науці ведеться дискусія щодо двох основних джерел інновацій – запозичення передового закордонного досвіду, з одного боку, та власні інноваційні розробки, з іншого. Ці дві моделі штучно протиставляються – зовнішні інновації, по суті, редукуються до варіанту так званої «наздоганяючої модернізації», більш відомої як вестернізація, тобто переймання західного досвіду і організаційних структур, а власні інноваційні розробки – до глобально значущих [12].

У той же час, доволі складно розділити інновації запозичені та створені на вітчизняному ґрунті, не кажучи вже про їх протиставлення. Передусім, слід визнати і те і інше інноваціями. Адже інновації – це те, що

забезпечує зміни з опорою на традицію, а не лише всупереч їй. Те, що інновації є передусім нововведенням, зрозуміло, однак слід так само не забувати про те, що будь-яка інновація є своєрідним щепленням на вже наявному дереві виробництва. З точки зору філософії, саме опора на традицію є передумовою осмисленості будь-якої інновації – навіть протиставлення є формою інтерпретації [3].

Інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами, їх запровадження дозволяє вирішити суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті.

Сутнісною ознакою інновації є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у навчальному закладі, регіоні. Як системне утворення інновація характеризується інтегральними якостями: інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційне середовище [6].

Таким чином, визначаючи категорію «інновація», ми насамперед підкреслюємо комплексний характер даного феномену. В ньому поєднуються наступні елементи: інтелектуально-освітній (необхідність отримання пізнавальної компетенції для творчо-інтелектуальної діяльності); навчально-виховний (важливість світоглядного налаштування на інноваційний тип мислення); науково-дослідний (в основі будь-якої інновації має бути закладений науковий, винахідницький компонент); креативно-творчий (будь-яка інновація – це насамперед творення нового); фінансово-економічний (важливо наперед визначати економічну ефективність інноваційного проекту, а також втілювати динамічний бізнес-план); виробничо-технологічний (інновація об'єктивується у формі технологій, технічних засобів, навчально-методичних інструментів тощо); маркетингово-споживацький (споживач має бути готовий сприйняти новостворений продукт, до якої б сфери ця новація не відносилась) [4].

Джерелом інновації є цілеспрямований пошук ідеї з метою розв'язання суперечностей, її освоєння відбувається шляхом апробації в формі педагогічного експерименту або пілотного впровадження. Розвиток інновації залежить від того, наскільки соціально-психологічне середовище потребує нової ідеї. Подальше існування інновації пов'язане з переходом у стадію стабільного функціонування. Отже, інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану. Слово "інновація" має багатомірне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації [6].

Важливою ознакою інновацій є те, що вони торкаються не окремих ізольованих аспектів освітнього процесу, а обов'язково торкаються в

цілому освіти і здійснюють суттєвий вплив на трансформацію усіх інших їх аспектів.

Значним фактором інноваційного розвитку освіти можна вважати також інноваційну спроможність вищої школи – її можливість адаптуватися до мінливого середовища функціонування через розвиток, а також готовність виконувати свою місію на основі творчого усвідомлення цілей освітньої діяльності і активного використання наукового знання про свій розвиток [3].

Діяльність університетів ґрунтується на принципах: взаємозв'язку науки і практики в процесі підготовки спеціалістів, наступності між рівнями освіти, громадської спрямованості виховання, високої духовності університетського життя. Модернізація системи вищої освіти в Україні характеризується поєднанням традицій, що склалися у вітчизняній вищій школі і новими ідеями, що пов'язані із входженням України в європейський та світовий освітній простір. Для системи університетської освіти характерні сучасні інноваційні тенденції: орієнтація на європейські та світові освітні стандарти, розвиток багаторівневої освітньої системи, потужне збагачення ВНЗ сучасними інформаційними технологіями, широке включення в систему Internet, розвиток інноваційних технологій навчання, створення університетських комплексів, поширення дослідницько-експериментальної роботи з апробації нових навчальних планів, створення авторських підручників, посібників, навчального забезпечення, розробка освітніх стандартів, нових структур управління тощо [2].

Отже, вищі навчальні заклади можуть вважатися інноваційними, якщо університет являє собою науково-освітній мегаполіс і виступає як центр науки, освіти, культури; основні принципи розвитку освіти у вузі передбачають зв'язок науки і практики, спадкоємність між рівнями освіти, громадянське виховання, інтелігентність, духовність університетського життя; навчально-виховний процес будується з урахуванням глобалізаційних та євроінтеграційних процесів; ґрунтується на принципі природовідповідності; педагогічна система еволюціонує в гуманістичному напрямку; поєднуються традиційні педагогічні напрацювання із сучасними інноваціями; навчальна робота органічно поєднуються з науково-дослідною; збагачення навчання сучасними технологіями; університетизація вищої освіти; самофінансування; оновлення змісту з урахуванням вимог світових стандартів спрямованих на саморозвиток вищої школи; розробка нового покоління варіативних підручників і навчальних посібників, орієнтованих на цінності вітчизняної та світової культури, сучасного демократичного суспільства; працює в режимі розвитку та випередження [1].

Нині відбувається процес інтеграції різних підходів до навчання у світовій практиці в поєднанні з національно своєрідною системою освіти кожної держави.

У науковій літературі виявлено загальні закони протікання інноваційного процесу.

Закон незворотної дестабілізації інноваційно-освітнього середовища: будь-який інноваційний процес у системі освіти неминуче проблематизує ситуацію впровадження, вносячи незворотні деструктурні зміни в усталене соціально-педагогічне середовище. Останнє призводить до руйнації цілісних уявлень про природу освітніх процесів, їх керованість і водночас пробуджують педагогічну свідомість, поляризують погляди суб'єктів освіти. При цьому, чим ґрунтовніша освітня інновація, тим імовірніша буде дестабілізація, – теоретичного, дослідницького, комунікативного чи практичного аспектів.

Закон фінальної реалізації інноваційного процесу: життєздатні інноваційні процеси в освітній структурі раніше чи пізніше, стихійно або свідомо реалізуються у практиці.

Закон стереотипізації: освітня інновація має тенденцію перетворюватися в стереотип мислення і практичної дії. У цьому розумінні вона приречена на рутинізацію, тобто перехід до педагогічного стереотипу – бар'єра на шляху реалізації прогресивних освітніх інновацій.

Закон циклового повторення, або закон зворотності освітніх інновацій. Для педагогіки і системи освіти це характерна особливість, оскільки такого виду інновації викликають протидію, бо освітяни приймають їх за «добре відомі» наукові знання.

Цими законами не вичерпуються загальні і специфічні для освітньої інноватики закономірності. Будь-яке теоретичне знання потребує засобів для практичної реалізації, які частіше виступають у вигляді технологій. Поняття «освітня технологія» введено у широкий обіг науковців і освітян.

«Освітня технологія» – комплексний, інтегрований процес, що включає людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем планування, забезпечення, оцінювання та управління розв'язком, що охоплюють усі аспекти засвоєння знань [8].

У практиці поняття «освітня технологія» використовується на трьох рівнях. Перший – загальнопедагогічний: загальнодидактична, загальновиховна технологія характеризує цілісний освітянський процес у регіоні, в навчальному закладі на певному ступені навчання. Другий – предметно-методичний: освітня технологія використовується в значенні «окрема методика». Це сукупність методів і засобів для реалізації певного змісту навчання і виховання в рамках одного предмету, класу. Третій – локальний (модульний рівень), коли домінує технологія окремих частин навчально-виховного процесу (окремих видів діяльності – формування понять, виховання особистісних та професійних якостей, засвоєння нових знань, контроль і корекція, самостійна робота тощо).

Структуру освітньої технології складають: концептуальна основа; змістова частина навчання (цілі навчання, зміст навчального матеріалу); процесуальна частина (організація навчального процесу, методи і форми

навчальної діяльності тих, хто навчається, та діяльності викладачів – управління навчальним процесом, діагностика навчального процесу). В освітній технології повинні бути всі ознаки системи: логіка процесу, взаємний зв'язок усіх частин, цілісність. Їй властиві: керованість, цілеспрямованість, планування, поетапна діагностика, варіювання засобів і методів, корекція результатів. Сучасні освітні технології повинні гарантувати досягнення певного рівня навчання, бути ефективними за результатами та оптимальними в часі, витратах сил і засобів. [11].

Інноваційні освітні технології поділяються за рядом напрямів:

- технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів;
- технологія розробки нового покоління підручників та навчальних посібників з педагогічних дисциплін;
- технології роботи із педагогічно обдарованою студентською молоддю;
- технології соціально-педагогічної підготовки майбутніх учителів;
- проблеми міжособистісної взаємодії у вищому навчальному закладі;
- проблеми модульно-рейтингової та кредитно-модульної системи навчання [1].

В сучасних умовах об'єктивно відбувається зміна орієнтацій та очікувань індивідів від отримання освіти. Поряд із сумою знань, інформації, навичок, умінь, що засвоєні людьми в процесі навчання і реалізовані в процесі їх подальшої діяльності (зростання особистого доходу, підвищення продуктивності праці), людина все більше орієнтується на створення своєї цілісності в плані автономності, вибірковості щодо впливу зовнішнього середовища, виявлення самобутності творчої активності спрямованої на перетворення природи та суспільства. Освіченість як складова частина і засіб всебічного розвитку особистості, її культури, потрібна не тільки для престижу, а насамперед, для успішної, насиченої, цікавої роботи, забезпеченого життя та для кар'єри. В умовах інформаційного суспільства важливо «зробити себе». Отже, можна стверджувати, що освіта постає як обґрунтована підстава самоствердження особистості в житті.

Виходячи з цього, постає нагальна потреба у переході освіти в розумінні суб'єкта навчання від людини як представника класу (страти, соціальної групи) до людини, як людини у всій повноті суспільних та індивідуальних відносин. Освіта має стати життєвою функцією і для держави, і для індивідів. Вона має бути інтегрована в соціальне буття і не бути ізольованим епізодом, а навпаки, бути щоденною і тривалою, не бути надв'язуваною зверху державою, має розглядатися як необхідність для самого індивіда. Перехід освіти до розуміння людини в усій повноті її індивідуальних та суспільних відносин має вирішити суперечність між потребами суспільства в індивідуально-творчих зусиллях своїх членів для розвитку соціокультурного простору та психолого-педагогічними

орієнтаціями освіти у напрямку формування середньої «масової особи», що адаптативно реалізується у навколишньому соціальному середовищі й нездатна індивідуально самовизначитися та реалізувати себе у соціокультурному просторі [5].

Першим пріоритетом для держави має бути сфера освіти. По-перше, найбільше винаходів та інновацій пропонують саме на основі отриманої освіти – знань та навичок, які вона надає. По-друге, саме система освіти готує тих кваліфікованих робітників, діяльність яких може забезпечити широке втілення інновацій. По-третє, тим самим забезпечується позитивний вплив на всі сфери та галузі економіки, у які йдуть працювати ці робітники. По-четверте, таким чином держава, забезпечуючи своїх громадян освітою, виконує важливу соціальну функцію, пов'язану з інноваціями, не лише тому, що освічені громадяни мають більше шансів отримати високооплачувану роботу, але й тому, що під час отримання освіти людина тим самим формує свої життєві потреби (що забезпечує попит для ринку інноваційних товарів). Нарешті, по-п'яте, саме система освіти дозволяє долати протиставлення запозичених та вітчизняних інновацій. Дійсно, опанування інноваціями можливе у двох версіях: їх використання як «чорної скриньки», без розуміння механізму їх дії, або ж – за умови з'ясування суті технологій та ідей, які лежать в їх основі. Саме у другому випадку, знаючи суть інновацій можна легко на основі інновацій «імпортованих» перейти до інновацій власних [3].

Інформатизація вищої школи зможе дати необхідний соціальний і економічний ефект лише в тому випадку, якщо створювані і впроваджувані інформаційні технології стануть не стороннім елементом у традиційній системі вищого освіти, а будуть природно інтегровані в неї, сполучаючись із традиційними технологіями навчання.

Така системна інтеграція вимагає спільних зусиль професорсько-викладацького складу, науково-технічного персоналу й адміністрації, граничної координованості роботи всіх підрозділів ВНЗ, що мають відношення до процесу інформатизації [3].

Для України сьогодні вкрай актуально якнайактивніше впроваджувати інноваційні технології освіти, адже за цим показником наша країна значно відстає від європейських країн. Це означає, що більшість суб'єктів національної системи освіти виявляються не конкурентоздатними на відкритому європейському ринку знань і компетенцій. Окрім того, саме інноваційна освіта є тією системою, що найбільш адекватно відображає творчий і духовний потенціал українського народу, особливо молодого покоління. «Інновації в освіті розглядаються в теорії як носії духовної й інтелектуальної перспективи розвитку України, як нові знання і вміння, в основі яких лежать прогресивні наукові ідеї, пов'язані з реформами; інноваційний розвиток системи освіти, як механізм сприяння активному пошуку нових форм і методів управління, забезпечення приєднання держав до

високотехнологічних країн світу та підтримки процесів випереджувального характеру в усіх галузях її життєдіяльності» [7].

Освітні інновації поєднують в собі і культуру, і цивілізацію, і суспільство, і людину, і ту матеріально-технічну реальність, що оточує нас в повсякденному житті. В той же час, «освітні інновації стосуються системи освіти, її структур, освітніх процесів, що в ній відбуваються, тому спрямовані на реалізацію цілей і задач освітнього рівня – поліпшення якості освіти, освітніх послуг. Вони охоплюють всі сторони й процеси, пов'язані з цією системою та її структурами. Це управлінські, організаційні, економічні, соціальні, культурні, наукові, педагогічні, психолого-педагогічні аспекти й проблеми в освіті» [9].

В рамках сучасного світового філософсько-освітнього дискурсу склався доволі широкий консенсус щодо необхідності постійного інноваційного оновлення освітнього простору. Сформульовано базовий перелік факторів, що визначають таку необхідність. Такі фактори носять різноспрямований характер: від особистого цілепокладання до визначення телеологічних орієнтирів загальносуспільного прогресу [4].

Концептуально-теоретичний аналіз інноваційних процесів в системі освіти є необхідною умовою розбудови сучасної системи моніторингу якості та оцінювання результативності всіх вимірів навчально-виховного процесу. Тільки на основі такого аналізу можна в подальшому здійснювати ефективну організаційну, адміністративну, оцінюючу системно-освітню функцію. «Інноваційні процеси в системі освіти – цілеспрямована організація творення, упровадження та поширення нового (змісту, форми, методу, засобу, елементу тощо) з метою змін в освітньому середовищі (навчального закладу, освітнього регіону, держави) та переходу освіти в систему нової якості. Інноваційні процеси в системі освіти залежать від утвердження на державному рівні інноваційної політики в освіті; інноваційного потенціалу педагогів; використання педагогічного експерименту як основної форми продукування нововведень; цілеспрямованої організації цього процесу на науково-методичній основі; оцінювання результатів інноваційного пошуку та його поширення в освітній практиці» [10].

Всі ці етапи освітніх інновацій потребують якнайдетальнішого аналізу. Ефективне впровадження та реалізація інновацій в системі освіти може здійснюватися лише на основі постійного концептуально-теоретичного аналізу ключових принципів сучасного інноваційно-гуманістичного стилю педагогічного мислення та практичної діяльності [4].

Таким чином дослідивши дану тему можемо визначити, що необхідність вивчення філософського змісту інновацій в освіті є необхідною онтологічною складовою будь-якого філософського вчення, як в освіті, так і в науці. Застування філософського змісту інновацій в освіті

та науці дасть змогу розвитку людини та суспільства, як в сфері освіти, так і в інших сферах.

Ключові поняття: філософський зміст інновацій, технології в освіті, освітні інновації, освіта.

Література

1. Дубасенюк О.А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки // Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія / За ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 14-47.

2. Бордовская Н. В. Педагогіка / Н. В. Бордовская, А. А. Реан. – СПб.: Питер, 2001.

3. Мінц М. О Філософія освіти: інноваційний розвиток освіти. Режим доступу: <https://www.sworld.com.ua/index.php/ru/philosophy-and-philology-413/philosophy-of-education-413/19875-413-0404>

4. Лукашук М. А. Теоретико-методологічні засади дослідження інноваційних процесів в системі освіти // Гуманітарний вісник ЗДІА. - 2018. - Випуск 729. Режим доступу: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/130612>

5. Бойко А.І. Освіта в інформаційному суспільстві: очікування і виклики. // Гуманітарний вісник ЗДІА. - 2015. - № 63. Режим доступу: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/57526>

6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

7. Сиротенко Г. О. Інновації як основа змін освітньої практики. Інформаційно-методичний збірник. Полтава: ПОППО, 2005. – 160 с. Режим доступу: http://www.studmed.ru/sirotenko-go-nnovacyi-uak-osnova-zmn-osvtnoyi-praktiki_9eeb820c035.html

8. Олійник П. М. Передові педагогічні технології, дидактично-методичні особливості та можливості їх / П. М. Олійник // Метод навчання і наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб. / за ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника.- К. : Вища шк., 2003. – 323 с.

9. Буркова Л.В. Класифікація інновацій в освіті. Теорія та методика управління освітою. Електронне наукове фахове видання. - 2010. - № 4. Режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/4/10burcie.pdf>

10. Артомов І.В., Шершун А.В., П'ясецька-Устич С.В. Інновації у вищій освіті: глосарій термінів і понять. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2015. 160 с.

11. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія /за ред. С. О.Сисоевої. – ВІПОЛ, 2001. – 502 с.

12. Рудницька Р. Вестернізація соціального ареалу життя особистості як український варіант глобалізації соціокультурного простору/ Р. Рудницька // Українське суспільство – 2003. Соціологічний моніторинг. – К.: ІС НАНУ, 2003. – С.482–493.